

Tülekedés

VISSZHANG - LXI. évfolyam, 45. szám, 2017. november 10.

Az Országgyűlés őszi megnyitóján a KDNP frakcióvezetője a fegyelmezett (neo)skolasztikus disputa bevált zsinórmértékének felkínálásával kísérelte meg az eluralkodott indulatkitörések közepette ismét ráirányítani a figyelmet az érdemi témára, vagyis a *migrációval kapcsolatos kötelességekre és az ezek mögötti valóságokra*. „A helyes gondolkodás alapja a jó *distinkció*” – alkalmazta a betűszóba is tömörített szabályt: QBDBD, vagyis „*Qui bene distinguit, bene docet*”. És mondanivalóját három megkülönböztetéssel próbálta a pallérozott ész számára meggyőzővé tenni. (Ám Parkinson törvénye óta tudjuk, hogy a parlamenti viták Szíriusz-távolságra lehetnek a logikus beláttatás érvényétől, ahogy ezt a magyar paraszti ész is finomkodás nélkül kifejezi: az álláspontot az üléspont szabja meg; ami a jelen esetben is érdemi belegondolás helyett gúnyos derűtséget váltott ki az ellenzéki ülőhelyeken.)

Harrach Péter tehát három *distinkcióban* vette sorra az egymástól tisztán elkülönítendő kötelességek, illetve az ezeket orientáló realitások együttesét. A kötelességek között az üldözöttek segítésének és nemzetbiztonságunk megőrzésének normáit különböztette meg, majd egyenrangú érvényükre mutatott rá. A tények területén két *distinkciót* tartott fontosnak. Egyfelől a bejönni akarók kategóriáján belül a ténylegesen üldözöttek és a szerencsét próbáló vándorok közöttit, másfelől a célba vett társadalmakon belül az erős identitású *versus* hanyatló közösségeket. Míg az előbbiek a saját értékeikhez és normáikhoz integrálódás feltételéhez kötik a befogadást, az utóbbiak már ezekből is hagyják kiforgatni magukat.

Míg az első két *distinkció* végre már a hazai közgondolkodásban is meggyökerezni látszik – még ha nem is azonos életerővel a nemzeti érzületű többségnél és az ugyanezt inkább zavaró körülményként tekintő kisebbségnél –, addig a harmadik szembeállításban olyan újszerű szempontok is feltűnnek, amelyek kibontása talán elgondolkodtatná az előző pontosításokat már látványos unottsággal fogadókat is.

Ehhez azonban a frakcióálláspont összefoglalójának természetesen egyszerűsítő, mert a politikai következtetések közvetlen megalapozására szorítkozó műfajához képest jószolgálati kiegészítésként járulhat hozzá egy, a mögöttes összefüggéseket is megvilágító szociológiai problémafelvetés. Ez szerencsés esetben legalább részlegesen felülírhatja a Parkinson-törvény cinizmusát annak jegyében, amit a Harvard Egyetemen kidolgozott, de már a hazai Munkaügyi Követítő és Döntőbírói Szolgálat gyakorlatában is alkalmazott „*elvkövető tárgyalás*” módszere javall. Eszerint közös sorsproblémák esetén a felelősen gondolkodók tülemelkednek a *barátok vagy ellenfelek* szempontján, és átlendülnek az *együttes problémamegoldók* minőségébe. Más szóval, ha a levont politikai következtetések szintjén már automatikusan életbe lép is az ellenfelek közötti elutasítás reflexe, az ezeket megalapozó vizsgálódások közegében még találhatunk olyan egymáshoz közelebb felvetéseket, ahol kölcsönösen elfogadhatjuk, hogy a döntő szót a tudományos eredmény mondja ki. E műveletsor szereplői persze jellemzőbben már az értelmiségi holdudvarok, mintsem a napi politika művelői.

Voltaképp ilyen székértáborokon átívelő következtetés adódhat Komoróczy Géza (Eötvös kollégiumi szobatársam) interjújából is (Az élet a történelem tanítómestere, 2015/51–52., dec. 18.), amelyet a migrációs akut év karácsonyi ÉS-számában adott, ahol könyörtelenül újraértelmezte második nemzeti imádságunkat: „Vörösmarty Szózatában áll: »S a sírt, hol nemzet süllyed el, / Népek veszik körül, / S az ember millióinak / Szemében gyászkonny ül.« – Igen, csakhogy a sír fölött nem sírni fognak, hanem *tülekedni, hogy ki foglalja el azt a helyet*” – aktualizálta a „nem szavajátszó” (Arany) történész a reformkor nemzethalál-félelmét abban az eszmefuttatásában, aminek Az élet a történelem tanítómestere Cicero-parafrazis címet adta.

De ha már a személyes baráti körből válogathatok a parlamenti riadóztatást a vaklármától megkülönböztető megállapításokban, ide kívánczik Kreutz Henrik magyar származású német szociológus kollegám elemzése is *Tömeg-agresszió általi előzárás: Új fegyver a nem kedvelt államok elsüllyesztésére* című tanulmányából, aki a Komoróczytól eltérő érzelmi töltettel ugyan, de hasonlókat ír egy ilyen „elsüllyedés/elsüllyesztés” konkrét lehetőségéről. Felidézi, hogy Anton Pelinka osztrák politológus közreműködésével Soros György budapesti alapítványi egyetemén dolgozták ki a „tömegrajzás-viselkedés” elméletét és gyakorlati forgatókönyvét, és annak taktikájával hajtották végre az egyiptomi és ukrainai államhatalmak megdöntését. Majd felveti: „Lehet valami abban a vélekedésben, miszerint a 2015 nyár végén a magyar államhajó elsüllyesztésére megkísérelt közel-keleti *migráns-özön* ugyancsak ezen az intellektuális alapon nyugszik.”

Ám még további hasonló veszélyüzenetek is feltűntek, amelyek a paroxizmussá vált migrációs válsághoz köthetők. Például a magyar származású titkosszolgálati szakértő, George Friedman *Gyulladáspontok* című és *A kialakulóban lévő válság Európában* alcímű művében (angolul is, magyarul is: 2015!) idézi Hannah Arendt reálpolitikus tételét: „A legveszélyesebb dolog a világon, ha gazdag és egyben gyenge az ember. A gazdagságot csak erővel lehet megvédeni, és a szegényektől eltérően a gazdagokat irigylük, mert irigylésre méltó dolgaik vannak, és az erősekkel szemben ők a hatalomtól függenek.” (A 2015 őszi migrációs eseményeket figyelők emlékezhetnek arra, hogy a magyar miniszterelnök egyik fő érve épp e támadhatatlan igazság volt. Ugyanakkor az eme evidenciára való rádöbbenés csak mérsékelt sebességgel kezdte áthatni az identitásában már meggyengült népeiséget, ám erre még mindig vakfoltja maradt a nyugati politikai elitnek.) Friedman vészjelzése: „Európa mérnökeiben, tudósaiban, művészeiben és harcosaiban égett a fausti vágy, hogy minden az övék legyen, tudásszomjuk a világot egy prózai és unalmas helyé tette, az európai embert pedig valami *sokkal gyengébbé, mint amilyennek tűnt.*” A miniszterelnök – akinek migrációs szemléletét egyes balliberálisok (Konrád György) elfogadták, míg mások (Bauer Tamás) ezt az elfogadást nem fogadták el –, szintén e fausti teljesítmény múltba vesztéséről beszélt: „Evidencia volt, hogy a mi civilizációnk a legerősebb, a legéletképesebb és a leginnovatívabb. *Ma már nem az.*” Ugyanakkor szerinte a közép-európai erősebb identitás, ahogyan a frakcióvezető distinkciójában újra hangsúlyt kapott, őrzi e kulturális örökséget.

Ha ezekkel a megfontolásokkal tesszük mérlegre Harrach Péter harmadik distinkcióját – vagyis hogy miben különböznek az erős identitású közösségek a hanyatlóktól az idegen kultúrákból jövő tömeges migráció kezelésében –, magától értetődő, hogy itt a világ kultúrái (magvukban a világvallások) egymáshoz való viszonya általános tematikájának egy rendkívül akut, speciális esetéről van szó. Tehát ezt az aktuális jelenséget logikus a már felderített általánosabb törvényszerűségek modelljében vizsgálni és értelmezni. Ilyen közelítés eredményeként láthatjuk meg azt a konstellációt, ahol az országok, sőt földrészek történelmileg kialakult gazdasági különbségeinek a globalizációs egymásra hatás és ennek kommunikációs technológiája révén beérett *kiegyenlítő-dinamika* lép interakcióba egy ideológiával, mely ama valláskritikus történelmi eszméáramlatok örököse, amelyek pozitívumnak tartják a hagyományos eszmé- és intézményrendszerek gyengülését (*legalábbis a kereszténység vonatkozásában (!)*). Ez utóbbiról beszélt idén tavaszi *Magyar Idők*-interjújában a magyar állampolgárságot felvett jezsuita *Henri Boulad* is: „A nyugati világot bekebelezte egy ideológia, amitől sajnos maga az Egyház sem maradt érintetlen. Amit ma politikai korrektségnek hívunk, az nem más, mint egy rendszer, amelyben az idegent és a multikulturalizmus dicsőítését emelik magasba. A mögöttes szándék pedig az, hogy az emberek veszítsék el az identitásukat.”

Így azokhoz a komplex reflexiókra képes és hajlandó értelmiségi körökhöz szólva (emlékeztetünk: „sem barátok, sem ellenségek, hanem közös problémamegoldók”), amelyek saját önbecsülésük és felelősségérzetük alapján készek a tények *sine ira et studio* tanulmányozására – ilyenek létét kölcsönösen el kell ismernünk minden világnézeti csoportban –, reményeim szerint érdemes felvázolni a helyes politikai stratégiát orientáló tudományos belátások egyszerű mappáját. Ám a jelen publicisztikában még ezekből is csupán egyetlen szempont felvillantására vállalkozhatok: milyen módokon érvényesülhetnek a

globalizációban a kultúrák találkozásai. A szakirodalomban ezt a témát a *világ-ökumené* versus *világ-szinkretizmus* dilemmája élezi ki, ami abban a distinkcióban fogalmazódik meg, miként lehet az egyes kultúrák – és magvukban domináns vallásaik – békés együttélését, sőt akár együttműködését is kialakítani *anélkül*, hogy hagyományos identitásukat elvesztő módon elegyítenék őket egymással. (Meggyőző metaforával: turmixolt gyümölcslé helyett étvágygerjesztő gyümölcsöstálat.)

Ehhez a legkompetensebb kutatók közül az idén nyáron elhunyt vezető vallásszociológus, Peter L. Berger művét idézem, amely éles distinkciókkal bontja ki a modernításban törvényszerűen sűrűsödő interakciók magatartást alakító hatásait, illetve az ezek közül felerősítésre érdemeseket. Szociológusi pályáján végigvonult tétele: míg a modernségben a vallások világhelyzetének alakulására a *szekularizáció* alig van hatással, a *pluralizáció* viszont annál inkább. A pluralista pozíciót két másikkal, a kirekesztővel (*exclusivist*) és a magába ölelővel (*inclusivist*) illesztve rendszerbe, állapítja meg, hogy az egészséges gyakorlat a harmadik, vagyis az, hogy ki-ki (személy, közösség) a saját pozíciójához maximálisan ragaszkodik, de *hajlandó befogadni* egyes pozitívnak tartott elemeket riválisaitól is.

Az idézett figyelmeztetések tehát Komoróczy Géza Szózat-parafrázisától (gyászkönny helyett tülekedés) Hannah Arendt fenyegetettség-képletén (gazdag, de gyenge) keresztül a migrációs turmixolás identitásvesztésének rémképig erőltetés nélkül vonhatók párhuzamba egy olyan parlamenti műfajban fogalmazott distinkcióval, amely riasztó módon állítja szembe a hanyatló társadalom valós veszélybe sodró lelkiállapotát az erős identitású közösség önvédelemre képesítő attitűdjével. Ugyanakkor a kultúráknak a globalizáció rohamos előrehaladásával erősödő kölcsönhatása törvényszerűségeit vizsgáló valláskutatók, mint Peter L. Berger, általánosabb értelmezési keretben derítenek világosságot a *világmigrációs cunami* kulturális tektonikájára. Az ilyen emberiség perspektívájú mérlegelés lendületet adhat ahhoz, hogy a hazai felelős közgondolkodás az említett elvkövető tárgyalás módszere szerint az idáig zsákutcába futó viták helyett – „a cél a győzelem”, illetve „a cél a megegyezés” – találjon rá az ígéretesebb harmadik útra: „a cél a hatékony és konstruktív problémamegoldás”.